

Kruishoutem – Heraanleg gescheiden rioolstelsel Fase 2 (22534B)

Programma van Maatregelen

INHOUD

I	GEMOTIVEERD ADVIES	3
1.1	Synthese	3
1.2	Opzet van het programma van Maatregelen	4
1.3	Administratieve gegevens	5
2	PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Methode, vraagstelling en onderzoeksdoelen	7
2.2.1	Onderzoeksdoel	7
2.2.2	Vraagstellingen	7
2.2.3	Methode	8
2.3	Onderzoekstechnieken en actoren	8
2.4	Risicofactoren	11
2.5	Kostenraming	11
2.6	Duur van het onderzoek	12
2.7	Conservatie archeologische ensemble	12
2.8	Voorziene afwijkingen t.a.v. de code van goede praktijk	13

I GEMOTIVEERD ADVIES

Het gemotiveerde advies is gebaseerd op de archeologienota die voor dit plangebied is opgesteld. In deze archeologienota is het kennispotentieel van het plangebied bepaald op basis van de archeologische verwachting en de geplande werkzaamheden. Op basis van dit potentieel is een advies voor vervolgonderzoek geformuleerd, dat resulteert in het onderhavige programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek.

I.1 SYNTHESE

In het plangebied zullen riolerings- en wegeniswerkzaamheden uitgevoerd worden (zie paragraaf 1.2). Hier wordt een gescheiden rioolstelsel aangelegd. Dit bevindt zich op de Markt van Kruishoutem waarbij grofweg drie zones zijn aan te merken (fig. 1.1 E). Deze zones zijn bepaald aan de hand van de voorgenomen werkzaamheden en de verwachte mate van verstoring van de reeds aanwezige infrastructuur en de reeds uitgevoerde proefputten. Eén zone bevindt zich aan de noordzijde van het plangebied ter hoogte van de parking voor het gemeentehuis van Kruishoutem. De andere twee zones bevinden zich ten westen van de Sint Eligiuskerk op de hier gelegen parking.

Naast deze locatie zal een terrein buiten het centrum van Kruishoutem voor grondverbetering worden ingericht. Voor het volledige plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd om een inschatting te maken van de archeologische potentie en kenniswinst. Daarnaast is voor het terrein voor grondverbetering een landschappelijk booronderzoek verricht. Op de locatie waar het gescheiden rioolstelsel zal worden aangelegd is een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Op de eerst genoemde locatie hoeft geen vervolgonderzoek te worden uitgevoerd, aangezien de bodem hier diepgaand is geroerd en hier op basis van de landschappelijke situatie zoals deze uit booronderzoek bleek geen bewoningsresten verwacht hoeven te worden. Voor het plangebied waar de riolerings- en wegeniswerkzaamheden uitgevoerd zullen gaan worden geldt dat de resultaten uit het proefputtenonderzoek aanleiding geven tot een vervolgonderzoek. Daar tijdens het huidig uitgevoerde proefputten onderzoek niet de volledige aantal vierkante meters aangelegd konden worden, dient dit eerst in uitgesteld traject aangevuld te worden. Aansluitend kan een opgraving van de archeologische resten plaatsvinden. In het vervolg van dit programma van maatregelen zal alleen nog worden gesproken over dit laatst genoemde terrein als plangebied.

De archeologische waarde van het plangebied wordt als hoog ingeschat op basis van het uitgevoerde vooronderzoek (zie archeologienota). In de omgeving zijn door middel van prospectie resten van menselijke aanwezigheid geconstateerd daterend vanaf het Mesolithicum tot de Nieuwe tijd. In de omgeving van het gebied is een hoge mate aan continue bewoning geregistreerd. Tijdens het proefputtenonderzoek is gebleken dat op het terrein naast de kerk nog intacte begravingen aanwezig zijn, alsmede de fundering van de Romaanse voorganger van de huidige kerk. Deze voorganger is in 1855 gesloopt. Op het terrein tegenover het gemeentehuis lijkt een fundering van bebouwing uit de 19de eeuw of eerder te liggen. Een put in deze zone bevatte alleen ophogingslagen die lijken te stammen uit de Middeleeuwen of het begin van de Nieuwe Tijd. Het onderhavige programma van maatregelen omschrijft de randvoorwaarden voor het vooronderzoek in uitgesteld traject. Na afloop van het vervolgonderzoek zullen de randvoorwaarden voor een opgraving in een nieuw op te stellen Programma van Maatregelen worden geformuleerd.

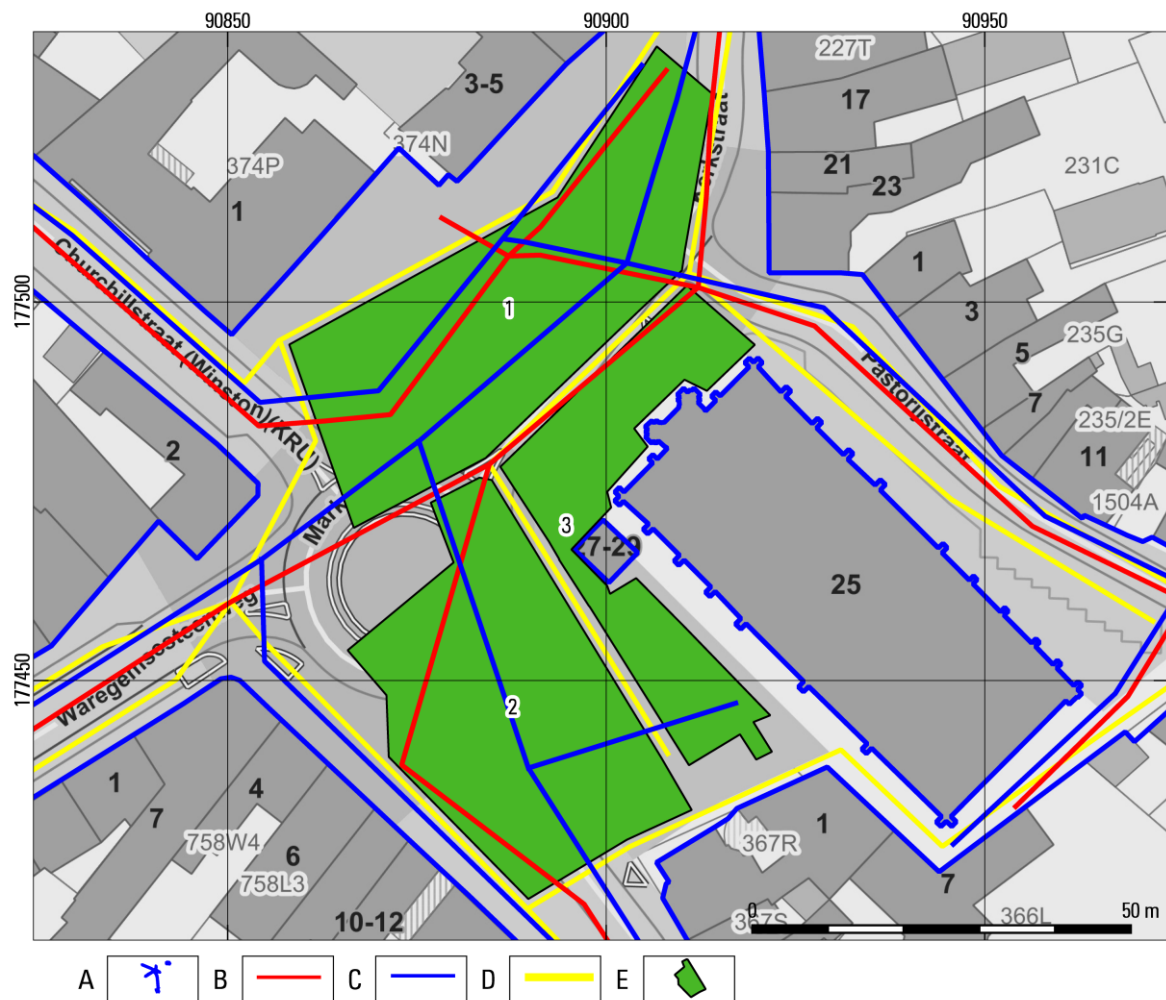

Fig. 1. Kruishoutem – Heraanleg gescheiden rioolstelsel Fase 2 (22534B). Detail van de geplande werkzaamheden met de bestaande rioleringen en voorgestelde te onderzoeken zones.

A begrenzing plangebied; B RWA; C DWA; D bestaande riolering; E onderzoeksgebieden centrum Kruishoutem.

I.2 OPZET VAN HET PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Binnen dit project worden voorts drie onderzoeksgebieden onderscheiden. Deze zijn weergegeven in figuur 1.1. Twee van deze gebieden liggen naast de kerk. Het derde gebied ten noorden hiervan, ter hoogte van de parking voor het gemeentehuis.

Voor de onderzoeksgebieden gelden enigszins verschillende verhandelingen binnen het programma van maatregelen. In deze maatregelen wordt, wanneer van toepassing, duidelijk omschreven voor welke zone de bedoelde handelingen zijn.

I.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Ligging: Kruishoutem, Markt – Winston Churchillstraat – Waregemsesteenweg – Kerkstraat – Nieuwstraat – Pastorijsstraat – Hoogstraat

Coördinaten: noordwest: 90.540 / 177.660
noordoost: 91.281 / 177.714
zuid: 90.970 / 176.892

Projectcode: 2018B3/2018G90.

Uitvoerder: VUhbs archeologie (OE/ERK/Archeoloog/2015/00004)

Kadastrale gegevens

Kruishoutem , 1 e afdeling Kruishoutem, sectie B
372C

Tabel 1.1 Kruishoutem – Heraanleg gescheiden rioolstelsel Fase 2 (22534B). Kadastrale gegevens.

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN VOOR UITGESTELD VOORONDERZOEK

2.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Markt

- kadastrale percelen: Kruishoutem , 1 e afdeling Kruishoutem, sectie B, 372C
- oppervlakte totaal: 2779 m²
- oppervlakte per onderzoekszone:
 - 1 – 1417 m²
 - 2 – 1255 m²
 - 3 – 695 m²

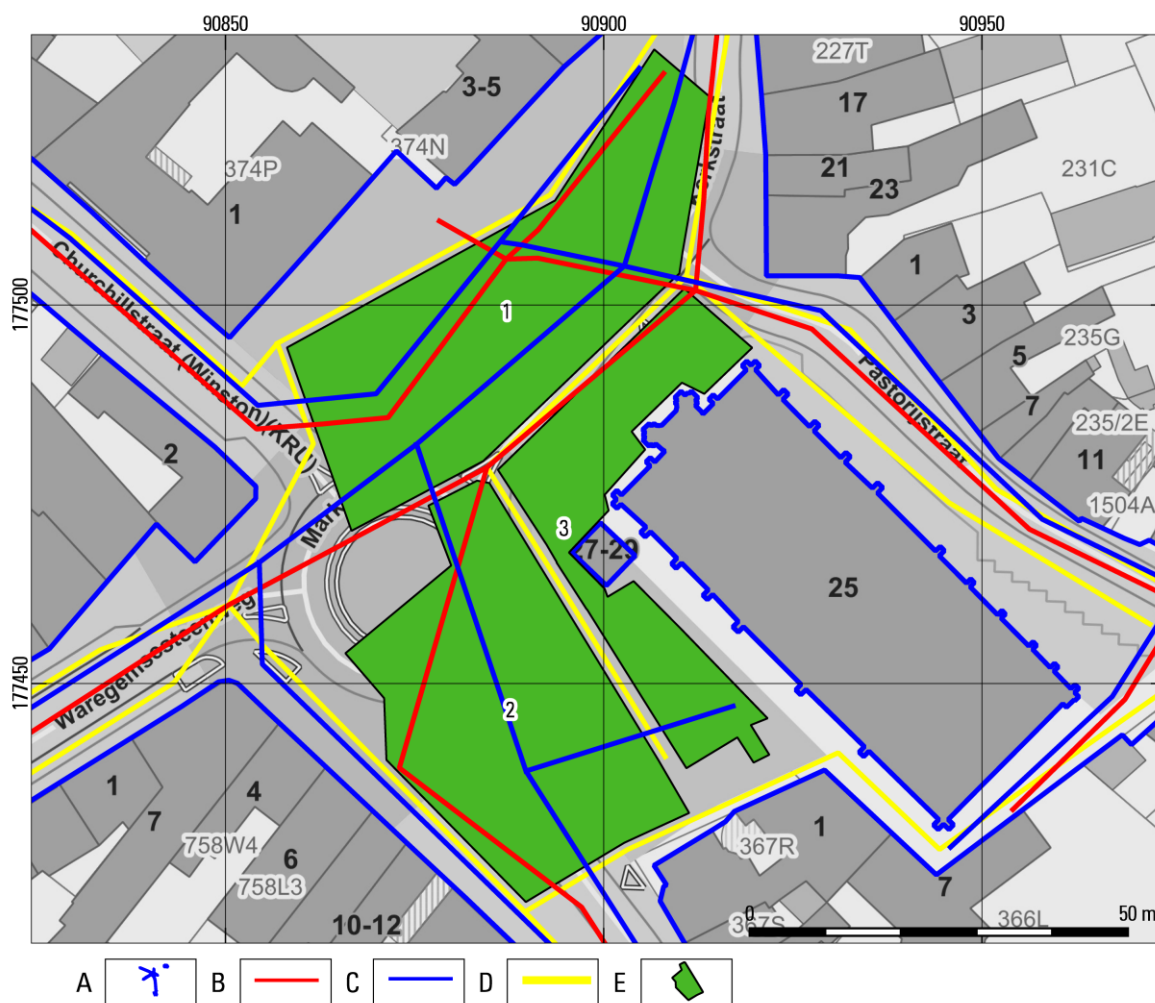

Fig. 2. Kruishoutem – Heraanleg gescheiden rioolstelsel Fase 2 (22534B). Aanduiding van het onderzoeksgebied en deelgebieden binnen het plangebied op het Grootchalig Referentiebestand.

A plangebied; B onderzoeksgebieden.

2.2 METHODE, VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSDOELEN

2.2.1 ONDERZOEKSDOEL

Het doel van het onderzoek is om archeologische waarden vast te stellen in het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is gelegen op de Markt in Kruishoutem. Op deze locatie heeft vóór 1855 een Romaanse kerk gestaan met vermoedelijk een omringend kerkhof. Deze kerk is gesloopt ten behoeve van de nieuwe Neogothische kerk. De Romaanse kerk heeft noordelijker gelegen dan de huidige kerk en had tevens een andere oriëntatie. Resten van deze vroegere kerk en het kerkhof zijn nog aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied. Tevens zijn op het historisch kaartmateriaal twee of vier gebouwen aan de noordzijde van de vroegere Romaanse kerk te zien. Resten van deze gebouwen zijn ook nog aanwezig. Als laatste heeft het assessment aangetoond dat binnen het huidige centrum van Kruishoutem ook nog oudere resten uit bijvoorbeeld de IJzertijd aanwezig kunnen zijn. Deze worden verwacht in de zones waarbinnen geen resten van oude gebouwen of kerkhof zijn gelegen. De werkzaamheden bedreigen de zojuist beschreven archeologische resten.

De werkzaamheden betreffen de aanleg van een nieuw rioolstelsel. Hiervoor wordt een bestaande leiding opgebroken en grotendeels vervangen, maar de nieuwe leidingen zullen ook aangelegd worden op plaatsen waar nog geen bestaande leiding aanwezig is. Bij de begrenzing van het onderzoeksgebied is rekening gehouden met de bestaande riolering. De grens van het onderzoeksgebied loopt ca. 1 m naast deze bestaande leidingen. Daarnaast is rekening gehouden met de werkzone zoals deze is aangegeven door de opdrachtgever. Tevens is rekening gehouden met de al verkregen resultaten uit de al uitgevoerde proefputten, die hebben aangetoond dat ook wegeniswerken en herbestrating een bedreiging vormen voor de archeologische resten die zich zeer dicht onder het huidige maaiveld bevinden. Als laatste is de afbakening van het kerkhof zoals afgebeeld op de Poppkaart vooralsnog aangehouden, daar de proefputten hebben aangetoond dat deze kaart voor de oriëntatie van de Romaanse kerk het meest accurate beeld weergeeft. Dit heeft geresulteerd in de drie deelgebieden binnen het plangebied, zoals deze op figuur 2 te zien zijn. Het totale te onderzoeken gebied komt daarbij uit op een oppervlakte van 3367 m².

Zoals hoger vermeld is het doel van het onderzoek met name registratie - conform de Code van Goede Praktijk - van de aanwezige sporen en vondsten. De nadruk ligt op het veiligstellen van eventueel aanwezige archeologische sporen van alle aanwezige perioden.

2.2.2 VRAAGSTELLINGEN

De vragen die op voorhand gesteld zijn naar aanleiding van het bureauonderzoek die nog geen bevredigend antwoord hebben zijn als volgt:

- *Hoeveel graven vallen er te verwachten bij een eventueel vervolgonderzoek ter hoogte van het kerkhof?*
- *Zijn er resten van afbakening(en) van de begraafplaats aanwezig?*
- *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?*
- *Wat is de bewaringstoestand van de vloer van de Romaanse voorganger van de huidige Eligiuskerk?*
- *Wat is de bewaringstoestand van de resten van de verwachte bebouwing aan de noordzijde van de huidige kerk?*
- *In hoeverre is de bewaringstoestand van deze bebouwing toe te schrijven aan de sloop van het gebouw en in hoeverre aan latere (recente) werkzaamheden op de Markt?*
- *Is aan de hand van de aangetroffen resten een uitspraak te doen over de functie van dit gebouw?*

Hieronder wordt alvast een voorstel gedaan voor de vraagstellingen die bij de opgraving zeker aanbod dienen te komen. Naar aanleiding van de nog uit te voeren proefputten kunnen deze nog aangescherpt worden. De vraagstellingen voor de aansluitende opgraving zijn:

- *Kerk*

-Kunnen op grond van de aangetroffen resten uitspraken worden gedaan over de begindatering van de kerk en/of over verschillende bouwfasen? Let wel beantwoording van deze vraag is alleen mogelijk wanneer de resten van de kerk ook daadwerkelijk onderzocht worden.

Kerkhof

-Geef zo veel mogelijk inzicht in:

- De demografische opbouw van het kerkhof door de tijd heen.
- De datering en fasering van het kerkhof.
- De verspreiding van graven binnen het kerkhof (zijn bepaalde zones intensiever gebruikt in bepaalde perioden).
- De mate van verschil in sociale status van de overledenen.
- De omvang van het kerkhof in zowel aantallen begravingen als geografische omvang.
- Eventuele ziektes en andere aandoeningen van de overledenen.

- Zijn er resten van afbakening(en) van de begraafplaats aanwezig? Zo ja, hoe zien deze eruit en treden in vorm dan wel in ruimte veranderingen op door de tijd heen?

Noordwestelijke zone van het plangebied

-In hoeverre komen de aangetroffen steenbouw resten overeen met het beschikbare kaartmateriaal? Betrek hierbij zowel de Ferrariskaart als de Poppkaart en eventueel de Atlas der Buurtwegen.

-Kent de steenbouw ook een houten voorganger?

-Geef zo veel mogelijk informatie over:

- De aard van de hier aanwezige steenbouw.
- De datering van de steenbouw.
- De verschillende bouwfasen.
- De functie van het gebouw of de gebouwen.
- De sociale status van de gebruikers.

-Zijn er aanwijzingen voor oudere bewoning in dit deel van het plangebied? Zo ja, hoe is deze te kenmerken? Ga hierbij ook in op de bestaansbasis en de bewoningsvorm.

Noordoostelijke zone van het plangebied

-Zijn er in dit deel van het plangebied aanwijzingen voor bewoning? Zo ja, karakteriseer deze voor zover dit mogelijk is met de beschikbare gegevens.

-Wanneer wordt deze zone van het plangebied in gebruik genomen?

-Indien er geen bewoningssporen worden aangetroffen: waar werd deze zone voor gebruikt door de eeuwen heen? Ga hierbij ook in op de aanwezige vegetatie.

Landschap

-Geef op basis van de fysische geografie, de archeologische resten en de gegevens uit botanisch onderzoek een zo compleet mogelijk beeld van het landschap en het landgebruik door de eeuwen heen.

De resultaten van het bureauonderzoek en het proefputtenonderzoek geven aanleiding voor een vervolgonderzoek. Daar het bij het eerdere proefputtenonderzoek niet mogelijk was om alle geplande vierkante meters aan te leggen, dient in het uitgestelde traject in eerste instantie nog 40 m² aan proefputten te worden aangelegd. In figuur 3 wordt een voorstel gedaan voor de uitbreidingen en aanvullingen ten opzichte van de reeds aangelegde proefputten binnen de nieuw gedefinieerde onderzoekzones.

Aangezien door tijdelijke omstandigheden de putten 4 en 5 niet volledig aangelegd konden worden, wordt voorgesteld om de reeds aangelegde putten uit te breiden. Werkput 4 kan ook deels verplaatst worden aangelegd. Deze is nu gepland direct ter hoogte van het gebouw uit de 18e / 19e eeuw zoals deze op de Popp-kaart aangeduid is. Voor werkput 5 is de locatie behouden in de hoop meer inzicht te kunnen leveren over de ophogingslagen.

Werkput 6 is gelegen op de noordoostelijk grens van het kerkhof zoals deze is afgebeeld op de Popp-kaart. Op basis van de huidige informatie van de aanwezige rioleringen en nutsleidingen zou deze put aangelegd moeten kunnen worden. Vanwege een aanwezige groenperk is gekozen om hier een put van 4x2 m uit te zetten op de grens zoals deze op de Poppkaart staat. Hiermee kan inzicht verkregen worden in de noordwestelijke begrenzing van het kerkhof, zonder de aanwezige infrastructuur aan te tasten.

Werkput 7 is gepland ten noorden van het Frietparadijs om inzicht te krijgen in de bewaringstoestand van de vloer van de kerk. Werkput 3 uit het reeds uitgevoerde onderzoek kon helaas geen antwoord geven over de bewaringstoestand van de vloer. Deze put is gepland over het noordwestelijke deel van de kerk en met de afmetingen van 4x6 m kan ook een deel van het kerkhof aangesneden worden, waardoor tevens meer inzicht zal worden bekomen over de dichtheid van de te verwachte begravingen.

In totaal worden in het uitgestelde traject nog 42 m² aan proefsleuven aangelegd te worden. Met de huidig geplande putten van 4x4, 2x4 en 4x6 is 48 m² gepland. Daarbij zijn dus vierkante meters over voor onvoorziene omstandigheden.

Aansluitend aan deze proefputten kunnen plannen gemaakt worden voor een opgraving om de aanwezige archeologische resten te beschermen.

2.3 ONDERZOEKSTECHNIEKEN EN ACTOREN

Voor te hanteren methoden en technieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. In het bijzonder is paragraaf 8.6.3 Proefsleuven en proefputten op sites met complexe verticale stratigrafie van belang. In figuur 3 zijn de geplande putten weergegeven.

Voor het graven van de proefputten dient het bestaande asfalt of bestrating verwijderd te worden. De proefputten dienen vervolgens te worden uitgegraven met een graafmachine met gladde bak met een breedte van 1.80 m (maximaal 2 m) tot op het hoogste archeologische vlak (direct onder recente verstoring). Indien blijkt dat onder het eerste vlak zich een dieperliggend archeologisch niveau bevindt, door strategische lokale verdiepingen, dient er een tweede vlak aangelegd te worden tot aan de natuurlijke ondergrond. Dit geeft inzicht in de verticale stratigrafie van het te onderzoeken gebied. Mocht door middel van vlakdekkende opgraving de natuurlijke ondergrond niet bereikt te kunnen worden, dient de diepte van deze bepaald te worden door het zetten van een boring of sondering. De putwanden van proefputten worden grondig bekeken om aan te geven op welke niveaus er tijdens een opgraving opgravingsvlakken moeten worden aangelegd. Essentieel is dat er een gedegen inzicht ontstaat in de stratigrafische opbouw van het terrein.

Voor deze fase dient een team ingezet te worden onder leiding van een archeoloog met aantoonbare ervaring in het leiden van proefputtenonderzoek binnen complexe stratigrafie.

Fig 3. Kruishoutem – Heraanleg gescheiden rioolstelsel Fase 2 (22534B). Aanduiding van de proefputten ter aanvulling van eerder onderzoek.

A onderzoeksgebieden; B proefputten; C reeds aangelegde proefputten.

2.4 VOORZIENE AFWIJINGEN T.A.V. DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK

Het eerdere proefputten onderzoek heeft aangetoond dat de situatie ter plaatse wezenlijk anders kan zijn dan de vooraf gedacht met alle beschikbare informatie. Daartoe kan het zijn dat de proefputten kunnen wijzigen van vorm, en grootte. Zolang de beoogde doelen gehaald worden en de vragen beantwoord kunnen worden uit

Er kan gesteld worden dat er geen afwijkingen zijn ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het vooronderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn. Indien er redenen zijn om af te wijken van de Code van Goede Praktijk dan dient dit gemotiveerd te worden in het verslag van de resultaten (nota).